

2

Pozsony, 1919. február 21. Jegyzőkönyvi kivonat Pozsony város kinevezett képviselőtestületének közgyűléséről, amelynek egyedüli program-pontja a csehszlovák legionáriusok által 1919. február 12-én a tüntető tömegre leadott sortűz volt.

Jegyzőkönyvi-kivonat

8/4196/V. A közgyűlés megnyitása után *Kazacsay Árpád* képviselőtestületi tag kér szót és a következőket mondja:

„A mai közgyűlés egyedüli tárgya a közgyűlés összehívását javasoló tagok indítványa értelmében a városi bizottság állásfoglalása a folyó hó 12-én városunkban előfordult gyászos eseményekkel¹ szemben. Azon gyászos és megdöbbentő események hatása alatt, melyek f. hó 12-én városunkban lejátszódtak, a városi bizottság tagjainak egy számottevő része arra az elhatározásra jutott, hogy az emberiség örök törvénye és érzése nevében a legmélyebb megdöbbenésnek, a lefolyt véres események feletti mélységes gyászának adjon kifejezést és a hatalom jelenlegi birtokosaitól kellő biztositékot követeljen arra nézve, hogy ilyen események a jövőben meg ne ismétlődhessenek. A hátramaradt árvák és kenyérkeresőiktől megfosztott családok számára pedig azt kérjük, bár a szenvedett szomorú veszteséget földi hatalom többé pótolni nem képes, – hogy legalább az anyagi megélhetést kellő módon és intézményesen biztosítsa. Ezek a célok vezettek bennünket midőn a mai rendkívüli közgyűlés megtartását kértük és hálásan akarjuk elismerni, hogy a főispán² úr, aki itteni szereplése alatt emberies gondolkodásának és előzékenységének több tanújelét adta már, ez alkalommal sem tagadta meg kívánságunkat és a mai közgyűlés összehívása által lehetővé tette, hogy a város lakosságának kívánságai kifejezésre juttassanak. Bennünket midőn a mai közgyűlés megtartását kértük, semmiféle politikai célok nem vezettek, hanem egyedül és kizárólag az emberiség örök törvénye és Pozsony jól felfogott érdeke. Pozsony városának egész lakossága, mint a hatalom jelenlegi képviselői is legszentebb kötelességüként tartoznak odahatni, hogy a négy és fél éves világháború után egy szebb és

1 Pozsonyban 1919. február 12-én a csehszlovák legionáriusok a békés tüntető tömegbe lőttek, 7 halálos áldozatot és 23 sebesültet követelt a sortűz.

2 A megszállt területeken a Szlovákiai Teljhatalmú Miniszter rendeleti úton felfüggesztette a vármegyék önkormányzatát és élükre zsupánokat (főispánokat), azaz megyefőnököket nevezett ki. A zsupánok rendkívül széles jogkörrel felruházott állami tisztviselők voltak. Pozsony vármegye és város első zsupánja Samuel Zoch, modori evangélikus lelkész volt. A zsupánok 1919 elején a korábbi vármegyei törvényhatósági-, városi- és községi önkormányzati bizottságokat feloszlatták és helyükre újakat neveztek ki. A tagokat a helyi közösségek gazdasági és politikai vezetői közül tetszés szerint választották ki.

jobb jövő reményének legutolsó foszlányait megmentsék és mindent távol tartsanak ami a békét, a nyugalmat, a rendet és a becsületes munkát hosszú időre lehetetlenné tenné, és Pozsonyt oly örvénybe sodorná, amelyből többé nem tudná kibontakozni. Pozsonyt ezer éves története a kulturvárosok első sorába helyezte, a munka és tisztesség mintaképévé tette Pozsony összes lakossága mindig a társadalmi rendnek és előírásoknak a rendelkezések iránti tiszteletnek támasza és oszlopa volt és ez akar lenni és maradni továbbra is. A hatalom jelenlegi birtokosaitól ennek a törekvésnek támogatását kérjük, és követeljük. Meg vagyok győződve arról, hogy Pozsony városa egész lakossága érzelmeinek ezen mai ünnepies megnyilatkozása visszhangra fog találni különösen az ön lelkében, méltóságos főispán úr, és remélni akarom, hogy méltóságod azokat a szép szavakat, melyeket idejövetele első pillanatában jövő működésének irányelveiként hangoztatott, a jövőben is meg fogja valósítani és a szeretet és emberiség örök törvényeit érvényre fogja juttatni, hogy a közel múlt napok végtelenül szomorú eseményei meg ne ismétlődhessenek. Ezt kérjük és ezt reméljük.”

Erre felolvassa és beterjeszti a következő határozati javaslatot, amely ekképp szól:

Pozsony város bizottsága a folyó hó 12-én békés városunk területén történt véres események, nyolc emberélet elpusztítása, huszonnégy polgár súlyos megsebesítése miatt mélységes gyászát nyilvánítja. Kegyelettel meg örökíti az ártatlanul elesettek emlékét és a cseh-szlovák kormánytól elvárja, hogy az áldozatok hátramaradt családtagjairól gondoskodik.

Köztudomású tény, hogy e véres eseményekre oly népgyűlés szolgált alkalmul, melyen Pozsony munkássága épen a békés munka megkezdését kívánta elhatározni. El nem vitatható, hogy még azon esetekben is, hol a katonaság provocatioval akarja fegyveres beavatkozását megokolni, a felhozott ok minősége a visszatörítés rettenetességét nem mentegetheti. Katonák a csoportosulások színhelyétől messze fekvő utcákon békésen haladó polgárookra is lövöldöztek: így a Heringes családnak amiatt kellett fenntartóját elvesztenie, mert az aggódó családapa az utcára lépett, hogy kis gyermekét haza vigye. Katonák minden ok nélkül lakosok nyitott ablakaiba, kapuiba lövöldöztek és békés polgárokat azon indoklással, hogy lakóházukból lövés történt lakásuk feldúlása után tömegesen és mint csakhamar kitűnt ártatlanul letartóztatták.

A gyászos nap történetéből lakosságunk köztudatába hatolt tények sorozata – melyhez az az alaposnak tekinthető hír kapcsolódik, hogy a cseh-szlovák katonaságnak a polgárság iránt emberies megértést tanúsító lovagias olasz parancsnokán épen cseh-szlovák katona ejtett súlyos bántalmazást³

3 A lövöldözés helyszínére érkező Riccardo Barreca olasz ezredest egy légionárius puskatussal leütötte. A hivatalos cseh-szlovák sajtóközlemény szerint azonban egy polgár sebesítette meg az olasz parancsnokot. Jankovich Marcell: Hűsz esztendő Pozsonyban. Pozsony, 2000. 67-69. p.

– városszerte azt a döbbenetes érzést fakasztotta, hogy a jelenleg itt állomásozó cseh-szlovák katonaság egyes részeiben a polgársággal szemben oly mérvű ellenséges szellem uralkodik, mely hasonlóan véres események megismétlődésének állandó veszedelmét hordja magában.

Elvárjuk a cseh-szlovák kormánytól, hogy a katonaság egyes elemeinek magatartása folytán a polgárságban méltán megrendült életbiztonsági érzést meg fogja szilárdítani, oly módon, hogy mindazon csapattesteket, melyekből a jogtalan tények tettesei kikerültek, Pozsony területéről haladéktalanul elvezényelteti és megfelelő más csapatokkal helyettesíteti.

Elvárjuk továbbá, hogy a cseh-szlovák kormány a véres nap eseményei dolgában megindítandó vagy megindított vizsgálatot hatóságaival a föltétlen tárgyilagos és legszorgosabb alaposság követelményei szerint a városi bizottság közreműködésének lehetővé tételével fogja lefolytatítani és gondoskodni fog arról, hogy mindazon polgári és katonai egyének, akikről megállapítható, hogy a halálesetek, sérülések vagy egyéb atrocitások elkövetésében vétkesek, állásuk vagy rendfokozatukra nemkülönbön politikai szempontokra való minden tekintet nélkül, a cselekményük vagy mulasztásuk mérvével arányos büntetésben részesüljenek.

Pozsony város területén a cseh-szlovák hatalom a szuverenitást oly diplomáciai jegyzékre való hivatkozással gyakorolja, melyben az entente hatalmak e szuverenitás területi meghatározását kifejezetten ideiglenesnek minősítik ilyképen a cseh-szlovák kormány sem zárkozhatik el a nemzetközi jogban gyökerező azon álláspont helyessége elől, hogy Pozsonyra nézve a szuverenitás kérdésének végleges eldöntése a béke konferencia által megállapítandó békeszerződésre tartozik.

Elismeri a városi bizottság, hogy az interregnum jogi jellegével bíró jelenlegi helyzet a megszálló hatalmat is igen nagy és eredményesen csak magas fokú politikai bölcsességgel leküzdhető nehézségek elé állítja, de mivel a nehézségek kölcsönös megértéssel csökkenthetők, a cseh-szlovák kormánytól is méltán elvárhatjuk, hogy viszont a Pozsonyi polgárságnak még hasonlíthatatlanul súlyosabb a háborús gyötrelmek és politikai állapot dualizmusa által súlyosbított helyzetével szemben ugyancsak méltányos megértést fog tanúsítani.

Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a cseh-szlovák kormány hatóságainak nem mindegyik intézkedésében tudjuk a megértés szellemét föltalálni. Így a harminc éves küzdelemmel kivívott magyar Egyetemnek bezárása, városi polgároknak internálása, a lakosság szellemi és gazdasági szükségleti szempontjából nélkülözhetetlen sajtónak kizárása, a magyar nemzeti színeknek az interregnumban érthetetlen elnyomása, szabad mozgásunknak az útlevél és igazolványi rendszer zaklató kezelésével való megakasztása, végül élelmezésünknek rengeteg élelmi cikkek elhordásával való veszélyeztetése: kétségkívül oly közigazgatási intézkedések, melyek nemcsak a jogszerűség hanem éppen a politikai célszerűség álláspont-

járól is kifogásolhatók, mert sokkalta nagyobb károkat okoznak, mint amekkoráknak megelőzésére szánták, és mert ok nélkül kikezdi a lakosság békés hangulatát.

Elvárjuk tehát, hogy a cseh-szlovák kormány a lakosságot súlyosan érintő rendkívüli intézkedéseket haladék nélkül hatályon kívül fogja helyezni, annnyival inkább mert biztosíthatjuk, hogy a pozsonyi polgárságban évszázadok óta örökletes és a jelen időkben is megőrzött törvénytisztelet, higgadság, béke-rend és munka szeretet az ilyen intézkedéseknél szilárdabb záloga a békés rend fönmaradásának!

Felkérjük a Zsupán urat, hogy jelen határozatunkat dr. *Srobár Lőrinc* cseh-szlovák minster úrral közölni méltóztassék.

[...]⁴

A főispán nyilatkozatának elhangzása és evvel kapcsán az ügyrendhez való többrendbeli felszólalás után elnöklő főispán határozatként kimondja, hogy a közgyűlés *Dewald Hugó* bizottsági tag kivételével a határozati javaslat megvitatását és a vita megtartását ezúttal nem tartja szükségesnek, azt mellőzi s a *Kazacsay Árpád* bizottsági tag által benyújtott fenti határozati javaslatot az azt egyedül ellenző *Dewald Hugó* bizottsági tag szavazata ellenében egyhangúan elfogadja és azt határozatává teszi.

Miről a tanács /: V.ü.o.: / értesítetik.

Pozsony város kinevezett képviselőtestületének 1919. évi február hó 21-én tartott rendkívüli közgyűléséből.

tanácsnok

[olvashatatlan aláírás]

ŠOBA BA, fond ŽB I, Prezidiálne spisy, 4. doboz. f. 1-4. Gépelt, aláírt tiszta-
táza.

A magyarnyelvű jegyzőkönyv részletet bizonyára azért jutatták el a pozsonyi zsupánhoz, hogy az ígéretéhez híven továbbítsa a kormány képviselőinek. Azt nem lehet tudni, hogy ez megtörtént-e, azonban a hivatalos cseh-szlovák vélemény szerint a lakosság inzultálta, támadta meg és lőtt rá először a csehszlovák katonaságra. Ezután nyitottak tüzet a légionáriusok. A szemtanúk; mint, ahogy a fenti határozat is; a katonaságot tették felelősé a vérengzésért. A vérengzést megelőzően február 3-án vasutassztrájk tört ki, amely hamarosan kéthetes általános sztrájkká szélesedett a megszállt

4 A kihagyott részben Samuel Zoch zsupán szlovák, német majd magyar nyelven felolvasott egy nyilatkozatot, amelyben hangsúlyozza, hogy helyre kell állítani a nyugalmat a városban és ehhez kéri az együttműködést a város lakosságával. A határozati javaslatot elfogadni javasolta és megígérte, hogy azt felterjeszti a kormánynak.

északi területeken. Ennek kiváltó oka a megszálló csapatok erőszakos intézkedései voltak, az új hatalom a közhivatalnokoktól hűségnyilatkozatot követelt és a Szlovákiai Teljhatalmú Minisztérium székhelyét február 4-én Zsolnáról Pozsonyba helyezte át.

A zsupán által kinevezett pozsonyi városi képviselőtestületben többen kaptak helyet olyanok, akik később jelentős szerepet játszottak a keresztényszocialista pártban, pl. Billot Ferdinánd és Raab Mihály.

A pozsonyi sortűzről L. Jankovich Marcell: *Húsz esztendő Pozsonyban*. Pozsony, 2000. 67-69. p., valamint Peéry Rezső: *Requiem egy ország-
részért*, Pozsony. 1993. 35. p.